

«شرق» دور جدید تحرکات آمریکا در منطقه و چشم‌انداز آن در جهت‌گیری‌های دیپلماتیک را بررسی می‌کند

نمایش نظامی آپاچی‌ها

عبدالرحمن فتح‌الهی: نیروی هوایی آمریکا روز چهارشنبه هفته گذشته اعلام کرد که یک اسکادران از اف-۳۵ لایتنینگ با هدف کمک به هوایمahan ای ۱۰ (A-10) و اف -۱۶ که هم‌اکنون در تنگه هرمز مشغول گشت‌زنی هستند، وارد منطقه فرماندهی مرکزی ایالات متحده در خاورمیانه (سنتکام) شد.

صفحه ۲

شنبه ۷ مرداد ۱۴۰۲ • ۱۱ محرم ۱۴۴۵ • ۲۹ جولای ۲۰۲۳ • سال بیستم • شماره ۶۶۱۲ • ۱۲ صفحه • ۱۵۰۰۰ تومان

در «شرق» امروز می‌خوانید: گزارشی از تداوم برخوردهای غیرقانونی با دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی، لایحه دفاعیه الهه محمدی امروز به دادگاه ارائه می‌شود و **یادداشت‌هایی از محمود فاضلی**، محمدرضا نیک‌نژاد

سرمقاله

معنا و تفسیر معنا

احمد غلامی

دولت‌های فاقد قدرت، دولت‌هایی‌اند که نمی‌توانند «معنا» تولید کنند؛ یعنی قدرت آنان بدون واسطه است. قدرت بدون واسطه (وساطت) قدرتی است که به دستور استوار است؛ دستورهایی که صادر شده و اجرای آن شامل مرور زمان می‌شود. ازاین‌رو در بیشتر دولت‌ها خاصه دولت‌هایی که وابسته به اقتصاد تک‌محصولی (نفت) هستند، همواره رئیس دولت به‌عنوان سوزه قدرت این تصور را دارد که با اعلام بخش‌نامه یا دستوری می‌تواند مشکلات را حل کند یا از سر راه بردارد، غافل از اینکه اگر دولتی نتواند در جامعه معنا تولید کند و مفسر معنایی باشد که خود تولید کرده است، عملا فاقد قدرت به معنای ایجابی آن است. قدرت ایجابی یعنی «آری‌گویی» شهروندان به تصمیمات قدرت، نه سکوت و نه انفعال در برابر آن. تصویر دولت سیزدهم را می‌توان با گفته‌های بالا این‌همان کرد. دولت ازجمله شخص رئیس‌جمهور بارها و بارها دستورات و بخش‌نامه‌های مکرری برای دولتیان و سازمان‌های مربوطه صادر کرده‌اند که نه‌تنها اجرائی نشده بلکه این دستورات در بی‌توجهی فرمان‌برداران و در عدم اطمینان مردم به دولت از توان تهی شده است. دولتی که نتواند معنا تولید کند و مفسر آن باشد، دولتی ناتوان خواهد بود. دولت اصلاحات تعبیر جامعه مدنی و تفسیر آن را بر عهده داشت و دولت احمدی‌نژاد با مفهوم انتزاعی عدالت روی کار آمد که در تفسیر آن واماند و ناعادلانه‌ترین دولت بعد از انقلاب نام گرفت. دولت روحانی معنای خود دولت را بی‌معنا کرد تا دولت سیزدهم وارث این بی‌معنایی باشد. دولت به ماهو دولت یعنی قدرت کانونی و نهاد سازمان‌دهنده جریان‌های سیاسی و اجتماعی که عمده کار آن معنابخشی به عملکرد نهادها و سازمان‌ها و جریان‌های سیاسی مخالف و موافق است؛ کاری که دولت سیزدهم قادر به انجام آن نیست. به تعبیر بیونگ-چول هان: «قدرت فقط زمانی استوار می‌شود که از منظر معنی یا معنی‌داری درک شود. این همان چیزی است که قدرت را از خشونت جدا می‌کند؛ خشونت عریان است، چون عاری از هر معنی است. برعکس، چیزی به نام قدرت عریان وجود ندارد.» آنچه امروزه بیش از هر چیز دیگر باید به معنای آن توجه کرد، قدرت است. تعبیر نادرست از قدرت و معنای آن، هم جریان‌های اجتماعی را به بیراهه می‌برد و هم دولت را دچار گمراهی خواهد کرد. تلقی نادرست از قدرت در بین روشنفکران و جریان‌های سیاسی و هم دولت و کسانی که در قدرت‌اند حاکم است. هر دو گروه فقط یک سوبیه از قدرت را می‌بینند، سوبیهٔ سلبی آن. آنان با جنبه اعمال قدرت بر دیگری سروکار دارند، در صورتی‌که قدرت با اشکال متفاوتی می‌تواند ظاهر شود. اما برداشت رایج در میان فعالان قدرت این است: اعمال قدرت خویش به دیگری. این برداشت از قدرت در بین دولت و نهادهای رسمی و جریان‌های سیاسی موجود به شیوه‌های گوناگونی دست بالا را دارد. این شیوه از اعمال قدرت یعنی قدرت بدون واسطه (وساطت) در حادث‌ترین شکلش در سرکوب رخ می‌کند. دولت‌ها، نهادها و جریان‌های سیاسی که ناچار به سرکوب می‌شوند، بی‌قدرتی خود را نمایان می‌کنند. این جنبه از قدرت فقط یک شکل خاص از قدرت را عیان می‌کند؛ شکلی که وساطت اندکی دارد یا فاقد وساطت است. قدرت هرگز مبتنی بر سرکوب نیست. برداشت این‌گونه از قدرت سلبی است. به تعبیر فوکو: «ما باید یک‌بار برای همیشه توصیف تأثیرات قدرت با واژگان سلبی را متوقف کنیم؛ تعابیری از قبیل اینکه قدرت طرد می‌کند، سرکوب می‌کند، سانسور می‌کند، متنوع می‌کند، پنهان می‌کند، سرپوش می‌گذارد. در حقیقت قدرت واقعیت را تولید می‌کند». بر همین اساس، بیونگ-چول هان تعبیری این‌گونه از نظریات فوکو دارد: «قدرت نزد فوکو قدرتی است که عزم بر پدیدآوردن نیروها، رشددادن آنها و نظم‌بخشیدن به آنها دارد. نه قدرتی که مانع نیروها شود و آنها را تسلیم یا نابود کند.» فوکو می‌گوید آنچه موجب می‌شود قدرت خوب تلقی شود و مقبول باشد، فقط این است که صرفا بسان نیرویی «نه‌گویانه» به دوش ما سنگینی نمی‌کند بلکه مولد چیزهاست و از آنها عبور می‌کند، لذت ایجاد می‌کند، به دانش شکل می‌دهد، گفتمان تولید می‌کند. باید قدرت را شبکه‌ای مولد در نظر بگیریم که تمام کالبد اجتماعی را فرامی‌گیرد، بیش از آن نمونه‌ای که کارکردش سرکوب است. پس موضوع بر سر بود یا نبود قدرت نیست بلکه در معنای قدرت و اعمال قدرت است. در به‌کارگیری قدرت سلبی و به‌کارگیری جنبه‌های ایجابی آن است. جنبه سلبی قدرت معنایی جز باور به الگوی نزاع، تضاد و تقاضم ندارد و آنچه وجه ایجابی قدرت است، جنبه تولیدگری آن است؛ یعنی افزایش قدرت (توان) در جامعه و بهیژه از قدرت به معنای سلطه اگو بر دیگری.

✦ برای نوشتن این یادداشت از کتاب «قدرت چیست؟» نوشتهٔ بیونگ چول-هان. ترجمه محمد زندگی و علی حسن‌زاده، نشر لکت، استفاده شده است.

گزارشی از سهم ایران در یک میدان گازی و ادعای واهی ۳ کشور همسایه؛ سرمایه‌گذاری را آغاز کنید

مناقشه میدان آرش

گزارش تیریک را در صفحه ۴ بخوانید

ایران در عزای حسینی

گزارشی از برگزاری مراسم تاسوعا و عاشورا با فرهنگ‌ها و آداب متفاوت در ایران و کشورهای دیگر جهان

صفحه ۱۰

عکس: احمد معینی‌جم، ایرنا

خبرگزاری امید

وزیر کشور: عمل به وعده‌ها، مقدمه برگزاری انتخابات است

سیدشهاب‌الدین طباطبایی

چهل خطبه از خطبه‌های دوم نماز جمعه شهر امید تمام شد؛ خطبه‌هایی که شاید آرزو داشتیم بر زبان امامان جمعه شهرمان جاری شود… . حرف‌هایی که حجت‌الاسلام منصف نه برای خوشامد قدرت که در هدلی با مردم بر بزبان می‌آورد شاید که مرهمی بر دردهای این روزهایمان بود. این هم اگر نبود، حداقل ننگ‌پاش دل ریش‌مان نبود. خلاصه اینکه آن خطبه‌ها به ۴۰ تا رسید و تمام. حالا از این هفته مصاحبه خبرگزاری امید با مقامات کشور را می‌خوانید؛ با همان سبک و سیاق خطبه‌های دوم نماز جمعه شهر امید و روش و منش حجت‌الاسلام منصف.

♦♦♦

وزیر کشور در گفت‌وگو با خبرنگار حوزه سیاسی خبرگزاری امید گفت: بیش از آنکه هرروز از مردم، سازمان‌های مردم‌نهاد و گروه‌ها و احزاب بخواهیم مردم را مقید و مکلف به قانون بدانند، لازم است نظارت و سختگیری کنیم تا ارکان حکومت در چارچوب قانون

خبر

رکود در بازار مسکن و عبور عرضه از تقاضا

واسطه‌های ملکی معتقدند به دلیل ایجاد انتظارات کاهشی و هم‌زمانی با ماه محرم، خریداران از بازار مسکن کنار کشیده و به نوعی رکود در این بازار حاکم شده استک انتظار می‌رود این شرایط که از ابتدای خردادماه آغاز شده، دست‌کم تا ۲۵ شهریورماه هم‌زمان با پایان ماه صفر ادامه پیدا کند.

ایسنا در ادامه می‌نویسد: فصل طلایی نقل و انتقالات در بازار مسکن یعنی تابستان به دلیل هم‌زمانی با ثبات بازارهای موازی و افت نرخ ارز با رکود همراه شده است. کساد بازار که به شکل

فعالیت کنند. به مردم نجیب و شریف کشور اطمینان می‌دهم هیچ‌گاه اجازه نخواهیم داد افرادی در دستگاه‌ها و نهادهای دولتی با اعمال‌نظرهای سلیقه‌ای و برخوردهای تبعیض‌آمیز موجب آزار و اذیت آنان شوند. بر هرکس در هر مقام و منصبی که با سخنان نسنجیده و توهین‌آمیزش امنیت روانی جامعه‌ا برهم بریزد، با شدت و قاطعیت برخورد می‌کنیم.

وزیر کشور در ادامه گفت‌وگوی خود با خبرگزاری امید افزود: همان‌طورکه رهبر معظم انقلاب هم در ابتدای سال اشاره کردند، در تدارک برگزاری انتخابات سالم، رقابتی و با مشارکت بالا هستیم. مخاطب تحقق این موارد دولت و همه ارکان حکومت هستند. شورای نگهبان در موضوع بررسی صلاحیت کاندیداها بیشترین نقش در رقابتی‌بودن انتخابات را دارد. سلامت و امنیت برگزاری انتخابات برعهده دولت است. در موضوع سلامت انتخابات با احدی از استانداران و مقامات محلی شوخی نداریم. از همین حالا هم گشت‌های نظارت بر عملکرد مدیران استانی در بحث انتخابات را شروع کرده‌ایم. برای تحقق مشارکت بالای مردم هم، کسب رضایت و تأمین معیشت و آرامش همه آحاد جامعه ضروری است، واجب است به دغدغه‌های واقعی مردم توجه و رسیدگی جدی شود. عمل به وعده‌های گذشته نیز در امیدواری مردم به صندوق رأی نقش و اهمیت تعیین‌کننده دارد. اینها مقدمه‌بدهی برگزاری

انتخابات است. همچنان‌که رئیس‌جمهور در زمان انتخابات وعده دادند، وزارت کشور گشت مدیران را راه‌اندازی کرده و در پایان هرماه گزارش اقدامات و برخوردهای صورت‌گرفته با مدیران متخلف و برکناری عناصر غیرمسئول از مناصب خود را به اطلاع مردم شریف کشور می‌رساند. در همین هفته گذشته نیز از طریق رئیس محترم ستاد ائمه جمعه به چند نفر از ائمه جمعه و خطبایی که در تریون‌های رسمی خطاب به مردم و به‌ویژه بانوان محترمه کشور الفاظ ناشایست به کار برده‌اند، تذکر جدی داده‌ایم. به مردم اطمینان می‌دهیم، گشت ارشاد مدیران تحت هیچ شرایطی حتی با بالاترین فشارها و تهدیدها و تلمیح‌ها تعطیل نخواهد شد.

وزیر کشور در پایان گفت‌وگوی خود با خبرگزاری امید گفت: باید پی‌دریم نقش‌آفرینی ما به لحاظ فرهنگی در کنار همه تلاش‌ها ایراد و اشکال‌هایی هم داشته، برخی انحراف‌ها از شعارها، ارزش‌ها و آرمان‌های اولیه وجود دارد که پذیرش آن به ما کمک می‌کند در مسیر درست و مطابق منافع ملی و آرامش مردم قدم برداریم. در این مسیر لازم است نظرات صاحب‌نظران و دغدغه‌های مردم پایه تصمیم‌گیری‌های این حوزه باشد. همچنان‌که در مسئله عفاف و حجاب نیز بدون توجه به نظرات جامعه و به‌ویژه نسل جوان کشور و بدون شنیدن دغدغه‌ها و نظرات جامعه‌شناسان و طیف‌های مختلف جامعه، به مقصود نمی‌رسیم.

با حضور رهبر انقلاب و جمعی از عزاداران حسینی برگزار شد

عزاداری عاشورای حسینی و توسل به سالار شهیدان علیه‌السلام

مراسم عزاداری شب عاشورای حسینی با حضور رهبر معظم انقلاب اسلامی و جمعی از عزاداران سید و سالار شهیدان علیه‌السلام، پنجشنبه شب در حسینیه امام خمینی(ره) برگزار شد…

صفحه ۲

گزارش میدانی از موج بیماری‌های درمان‌نشده مرز نشینان بی‌شناسنامه

بیماران بی‌هویت

جلال محمودزاده، نماینده مه‌باد در مجلس

در گفت‌وگو با «شرق»:

مجلس حق ندارد تخلفات دولت را لاپوشانی کند

خادم‌الشریعه رسماً تغییر تابعیت داد

دختر ایرانی با پرچم اسپانیایی

شاپور جورکش درگذشت

یادداشت

مغالطه در مفهوم «نظام»

غلامرضا حداد

عضو هیئت‌علمی دانشگاه

سپهر سیاسی ایران امروز ملو از پژواک مفهوم «نظام» است. اما

از منظر علم سیاست، این «نظام» چگونه موجودیتی است و چگونه می‌توان وجودش را ارزیابی کرد؟

۱- «نظام» معادل فارسی واژه «System» در انگلیسی است و کاربرد آن ریشه در نظریه‌ای ذیل معرفت‌شناسی علمی دارد که به نظریه عمومی سیستم‌ها معروف است و الهام‌بخش‌ترین اثر علمی در آن را «لودویگ فون برتالتنی» زست‌شناس اتریشی تحت عنوان «نظریه عمومی سیستم‌ها» در ۱۹۶۸ منتشر کرد. در علوم اجتماعی نیز جنبش یوزنیویسم عمیقاً متأثر از این ایده قرار داشت و نمودهای آشکار آن را می‌توان در نظریه‌های مهمی از جمله کارکردگرایی ساختاری تالکوت پارسونز یا رویکرد اقتصادی کنت بولدینگ مشاهده کرد. عصاره این ایده‌ها را می‌توان در این نگاه هستی‌شناسانه خلاصه کرد که در حوزه‌های مختلف معرفتی می‌توان روابط میان اجزا را در قالب یک کلیت سازوار و هم‌پیوند در بیان اصولی کلی تبیین کرد و در این میان تمامی حوزه‌های معرفتی چه علوم طبیعی و چه علوم اجتماعی می‌توانند با معرفت‌شناسی و روش‌شناسی مشابهی موضوع مطالعه قرار گیرند. احتمالاً این مباحث از حوصله مخاطبان عام این روزنامه خارج است اما آن را گفتم تا این نکته مشخص شود که «نظام» با همان سیستم یک واقعیت عینی نیست بلکه صرفاً یک «سازه مفهومی» است؛ یعنی موجودیتی بین‌الذاتانی که تنها برای فهم و معنابخشیدن به روابط درون و میان پدیدارها خلق شده است نه موجودیتی واقعی که در بیرون از ذهن انسان، وجودی مستقل داشته باشد. از این منظر «نظام» صرفاً یک موجودیت برساختی است و نه حتی یک موجودیت انتزاعی که از واقعیتی متنوع شده باشد. وقتی می‌گوییم نظام سیاسی، بیان ما ناظر بر مجموعه‌ای از قواعد و مؤلفه‌ها و ویژگی‌هایی است که مبتنی بر آن می‌توان آنچه را در کلیت یک نظم سیاسی رخ می‌دهد، تبیین کرد. پس به عبارت ساده‌تر «نظام» فاقد تشخص و تجسد است. حتی باورمندان به رویکردهای رئالیستی که تلاش می‌کنند تعابیری انسان‌انگراانه از دولت ارائه کنند - مثل راست جمهوری‌خواه که دولت‌ها را یاعی یا محور شرارت می‌نامد- از استعاری‌بودن چنین تعابیری آگاه‌اند.

۲- سازه‌های مفهومی واقعیت‌هایی غیرمادی و مخلوق سوزه‌های انسانی هستند. آنها هستند چون مجموعه‌ای از انسان‌ها درخصوص وجودشان در قالبی «زبانی» و در فضای مشترک بین‌الذاتانی‌شان اشتراک نظر دارند. پس وجود غیرمادی آنها مؤخر بر انسان است و نه مقدم بر آن. تنها وجود واقعی «فرد انسانی» است و تمامی برساخته‌های اجتماعی مخلوق او هستند. اما همواره این خطر وجود داشته است که برساخته‌های اجتماعی، موجودیت‌هایی واقعی و دارای روح تلقی شوند که بر فرد انسان مرجح‌اند. تعبیری که بیش از همه در عصر مدرن در فلسفه هگل نمود یافت و از دل آن فاشیسم و کمونیسم و … بیرون آمد. ادامه در صفحه ۵